

Į KĄ SVARBU ATKREIPTI DĖMESĮ PLANUOJANT, ĮSIVERTINANT IR SKELBIANT MOKYKLOS PAŽANGĄ

NACIONALINĖ
ŠVIETIMO
AGENTŪRA

ŠVIETIMO PAGALBOS DEPARTAMENTO
MOKYKLŲ VEIKLOS PLĖTROS SKYRIUS

VILNIUS, 2023

Kūrybingos, atsakingos, atviros kaitai asmenybės ugdymas labiausiai sietinas su Lietuvos mokyklos paskirtimi ir tikslais. Siekdama šių tikslų mokykla stebi ir skelbia pasiektą pažangą įvairiose savo veiklos srityse, sieja ją su kiekvieno mokinio pasiekta pažanga. Valstybės pažangos strategija „Lietuva 2030“ „siekiama paskatinti esminius visuomenės pokyčius ir sudaryti sąlygas formuoti kūrybingai, atsakingai ir atvirai asmenybei. Tokios asmenybės skatins pažangos procesus ir lems teigiamus pokyčius visose visuomenės gyvenimo srityse“. Pirminiame „Lietuva 2050“ vizijos ir strateginių ambicijų pasiūlyme įvardytas siekis ugdyti ateičiai ir prasmingam gyvenimui pasirengusį asmenį: Lietuvos švietimo sistema kartu su visa mūsų bendruomene padėtų atsiskleisti kiekvieno asmens, kuris gyvena tarp mūsų, potencialui, įgyti ateičiai reikalingų žinių, įgūdžių ir savybių (pvz., smalsumo, atsparumo, kūrybiškumo).

Pagal Geros mokyklos koncepciją, „sėkmingos mokyklos veiklos požymiu laikomas tinkamas mokyklos misijos įgyvendinimas, t. y. geri (pageidaujami, priimtini) ugdymo(si) rezultatai (asmenybės branda, pasiekimai ir pažanga) ir turtingos, įsimenančios, prasmingos, malonios gyvenimo mokykloje patirtys“. Rekomendacijų tikslas – paskatinti mokyklas atpažinti, stebėti ir viešinti pasiektą pažangą, ją pristatyti įstaigos bendruomenei ir visuomenei, įgyvendinant mokyklos misiją.

Geros mokyklos koncepcija (2015) nurodo, kad „pažanga – per tam tikrą laiką pasiektas lygis, atsižvelgiant į mokymosi startą bei asmenines raidos galimybes, mokiniui optimalų tempą ir bendrosiose ugdymo programose numatytus reikalavimus“. Vis dar yra įprasta pagrindiniais mokyklos gerumo rodikliais laikyti formalius akademinius – egzaminų, patikrinimų, testų – rezultatus. Geros mokyklos koncepcijoje skiriama ne viena rezultatų rūšis – tai mokinio ūgtis (branda), jo individuali pažanga ir mokymo(si) rezultatai. Ypač svarbu pabrėžti kiekvieno mokinio pažangą įtraukiojo ugdymo(si) kontekste.

Mokyklos, įgyvendinančios bendrojo ugdymo programas, veiklos kokybės įsivertinimo modelyje (2016) nurodyta, kas yra akcentuojama aptariant mokinio ir mokyklos pasiekimus ir pažangą. Mokinio pasiekimai ir pažanga turi būti optimalūs, atitinkantys jo amžiaus grupei keliamus tikslus ir individualias galias, siekius ir ugdymosi patirtis. Mokinio pažanga įgyjant kompetencijas gali būti nevienodai sparti, bet ji

yra visuminė – nuolatinė visose mokyklinio ugdymo srityse. Svarbus kiekvieno mokinio pažangos žingsnių stebėjimas, vertinimas jo pasiekimų lygmenų ir asmenybės ugdymo(si) požiūriu. Mokyklos pažanga yra kiekvieno mokinio padarytos pažangos visuma, kuri yra rezultatyvi, sistemingai stebima ir analizuojama, pagrįsta ir atsakingai skelbiama.

Įsivertinimo metu svarbu atrasti priežastis ir pasekmės ryšius tarp mokyklos veiklos sričių ir suprasti tobulintos veiklos poveikį mokinių pažangai. Todėl svarbu gilintis į veiklos įsivertinimo rodiklių sistemą ir kiekvieno rodiklio bei jų visumos reikšmę mokinių rezultatams. Mokinių pažanga pasiekama ne tiesiogiai tobulinant jų pasiekimus, o tobulinant mokinių ugdymo(si) sąlygas (aplinkas, procesus, lyderystę ir vadybą).

Mokykla, nuolat ir sistemingai atlikdama įsivertinimą, analizuoja įsivertinimo rezultatus, planuoja veiklą ir apie tai dalijasi su savo bendruomene. Įsivertinimas leidžia pasimatuoti ir įsivardyti pasiektą pokytį ar išlaikytą stabilumą ir apie tai paskelbti mokyklos bendruomenei, visuomenei.

Mokyklos pažangos skelbimas – svarbus aspektas tiek dėl vidinių, tiek dėl išorinių veiksnių. Vidiniai veiksniai atskleidžia skelbiamos mokyklos pažangos aktualumo suvokimą: dėl pasidžiaugimo pasiektais rezultatais ir įkvėpimo tobulėti, dėl mokymo(si) vieni iš kitų. Ypač tai aktualu mokykloms, kurių mokinių mokymosi gebėjimai, individualios galios, specialieji mokymosi poreikiai, sudėtingas socialinis kontekstas apriboja aukštus mokinių pasiekimus, tačiau mokyklos pažanga, įdėtas darbas ir pastangos tos mokyklos mokinių pažangai yra reikšminga ir veiksminga. Išoriniai veiksniai siejami su siekiu viešinti ir sudominti mokinius, paskatinti juos rinktis mokyklą, o visuomenei įvertinti mokyklos pastangas dėl pasiektos mokinių pažangos.

Mokykla gali atrasti unikalų pažangos aspektą, kuris būdingas tik jai. Mokyklai svarbu koncentruotis į įstaigos veiklos veiksmingumą, mokinių pasiekimų gerinimą, tvarumą, socialinę atsakomybę. Mokyklos pažangos įsivertinimas galėtų turėti kelis pačios įstaigos nusistatytus rodiklius, atitinkančius jos savitumą ir tikrą situaciją. Šie rodikliai turėtų sietis su mokyklos tikslais, atliepiančiais jos savitumą, kontekstualumą, su pačios mokyklos veiklos pažangos siekiu. Tai motyvuotų bendruomenės narius atpažinti veiklos iššūkius ir juos įveikti.

Mokykloms rekomenduojama:

- Aptarti sąvokos „pažanga“ sampratą ir apie jos egzistavimą spręsti tik su įrodymais – pagrindžiančiais duomenimis. Duomenys turėtų būti dinaminiai (liudijantys kaitos kryptį per strateginio planavimo laikotarpį), kontekstiniai (liudijantys mokyklos vietą tam tikrame platesniame kontekste) ir demonstruoti planingą kaitą (rodantys santykį su išsikeltais planais).
- Nusistatyti savo mokyklos veiklos kokybės standartą (aprašymą) pagal tobulinamą rodiklį, gilintis į rodiklių sistemą ir kiekvieno rodiklio bei jų visumos reikšmę mokyklos veiklos pažangai, rezultatus sieti su rodikliais: mokinio pasiekimais ir pažanga bei mokyklos pasiekimais ir pažanga.
- Siekiant įvertinti mokinio ugdymo(si) rezultatus, svarbu įvertinti ne tik jo įgytas žinias, supratimą, nuostatas ir gebėjimus, bet ir pasiektą pažangą. Svarbus kiekvieno mokinio pažangos žingsnių stebėjimas, vertinimas jo pasiekimų lygmenų ir asmenybės ugdymo(si) požūriais.
- Įvertinti tikrą tobulintinų mokyklos veiklų poreikį, nusprendžiant, kam bus skiriama daugiau dėmesio ir pastangų: toms sritims, kurias mokykla laiko silpnomis, rizikingomis, ar toms, kuriomis didžiuojasi ir laiko savo mokyklos išskirtiniu požymiu.
- Įsivertinant pasirinktų veiklos kokybės priemonių įgyvendinimo procesą, nustatyti jų poveikį mokinių pasiekimams ir pažangai. Suplanuotas ir įgyvendintas priemonės sieti su tikslais ir jų įgyvendinimo rezultatų pamatavimu. Pažangos aprašymą derėtų sieti su pasirinkta tobulinti veikla.
- Matuoti pažangą tose srityse, kurios numatytos strateginiame arba veiklos plane. Analizuojant mokyklos pažangą, įvardinti, kokios veiklos priemonės ir procesai pasiteisino (kokios veiklos darė didžiausią poveikį tiek mokinių asmenybės augimui, tiek mokinių akademinų rezultatų pokyčiams).
- Koncentruotis į konkretų veiklos aspektą – rodiklį (-ius) ir (ar) raktinį žodį (-ius) (pagal įsivertinimo rodiklių priežasties ir pasekmės ryšius).
- Tobulinant „Rezultatų“ srities rodiklius, rekomenduojama tobulinti „Ugdymo(si) ir mokinių patirčių“, „Ugdymo(si) aplinkų“, „Lyderystės ir vadybos“ sričių rodiklius, nes jos tiesiogiai veikia „Rezultatų“ srities rodiklius.
- Atkreipti dėmesį į retai tobulinamą mokyklos veiklos sritį „Lyderystė ir vadyba“ ir šios srities veiklas, įvardijamas rodikliais „Mokyklos tinklaveika“, „Perspektyva ir bendruomenės susitarimai“, „Mokyklos savivalda“, „Kompetencija“ ir „Nuolatinis profesinis tobulėjimas“.
- Skirti daugiau dėmesio veiklai, įvardijamai rodikliu „Ugdymo(si) tikslai“, nes jos tobulinimas leistų kokybiškiau realizuoti platesnius mokyklai keliamus ir Švietimo įstatyme apibrėžtus tikslus.
- Įvardinti pažangos aprašyme tobulintos veiklos poveikį. Patartina daugiau dėmesio skirti ryšiui tarp tobulintų veiklų ir pokyčių nustatyti.
- Koncentruotis į pasiekto pokyčio mokyklos veiklos srityse konkretų, argumentuotą, duomenimis grįstą įvardijimą.
- Pateikti informaciją konkrečiai, dalykiškai, lakoniškai, remiantis duomenimis apie pasiektą pokytį – padarytą pažangą, lyginti su ankstesniais metais, lyginti to paties mokinio ar tos pačios klasės pažangą, pateikti pavyzdžių:
 - a. Kaip keitėsi mokinių pasiekimai (pvz., jų lygiai) ir pažanga, socialinės-emocinės kompetencijos, motyvacija ir kt.?
 - b. Kas darė įtaką mokinių pasiekimams ir pažangai (pvz., kolegų pamokų stebėjimas ir bendras aptarimas)? Kam skirta daugiau dėmesio, kokia veikla buvo sustiprinta?
 - c. Kokios buvo sudarytos naujos sąlygos mokinių asmenybei augti, kokios praktikos pasiteisino (pvz., lyderystės ugdymas, dalyvavimas tarptautiniuose projektuose)?
 - d. Koks mokytojų, švietimo pagalbos specialistų, vadovų profesinio tobulėjimo poveikis? Ką jie pritaikė ugdymojoje veikloje po kvalifikacijos tobulinimo? Kaip tai keitė mokinių mokymą(si), jų pasiekimus ir pažangą?
- Pasirinkti mokyklai patogią pažangos aprašymo formą.
- Viešinti mokyklos pažangą Švietimo valdymo informacinėje sistemoje (ŠVIS), mokyklos interneto svetainėje, socialiniuose tinkluose, žiniasklaidoje ir pan. mokyklos bendruomenei ir visuomenei.

Papildomi šaltiniai:

Bakonis, E., Buinevičiūtė, A., Dunajevus, E., Gailiūtė, E., Subačiūtė, J., Urbienė, Ž. 2020–2021 m. m. Lietuvos bendrojo ugdymo mokyklų veiklos įsivertinimo ir pažangos duomenų analizė. 2022. Prieiga internete: https://www.nsa.smm.lt/projektai/wp-content/uploads/2023/01/Analize-Nr-7_2020-2021_m_mokyklų_veiklos_įsivertinimo_ir_pazangos_duomenų_analize.pdf.

Billbokaitė, R., Gečienė-Janulionė, I., Liagienė, R., Usonienė, E. Bendrojo ugdymo mokyklų įsivertinimo klausimynų taikymo rekomendacijos. 2022. Prieiga internete: https://duomenys.ugdome.lt/saugykla/tvs/153/files/BUM_įsivertinimo_klausimynų_taikymo_rekomendacijos.pdf.

Gailiūtė, E., Mikėnė, S. Pažangos samprata mokyklose (pagal mokyklų įsivertinimo duomenis). 2020. Prieiga internete: <https://www.nsa.smm.lt/wp-content/uploads/2020/07/Pazangos-samprata-mokyklose.pdf>.

Geros mokyklos koncepcija. 2015. Prieiga internete: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/46675970a82611e59010bea026bdb259?jfwid=32wf90sn>.

„Lietuva 2050“ vizijos ir strateginių ambicijų pasiūlymas konsultacijai su piliečiais. Projektas, 2022 m. gruodžio 16 d. Prieiga internete: <https://epilietis.lrv.lt/uploads/epilietis/documents/files/Lietuva%202050%20vizijos%20ir%20strateginiu%20ambiciju%20pirminis%20dokumentas%20viesosioms%20konsultacijoms.pdf>.

Mokyklos, įgyvendinančios bendrojo ugdymo programas, veiklos kokybės įsivertinimo metodika. 2016. Prieiga internete: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TA-D/4ee6e9e0fc9911e5bf4ee4a6d3cdb874>.

Targamadzė, V., Žibėnienė, G., Česnavičienė, J. Bendrojo ugdymo mokyklų bendruomenės mokyklos pažangos samprata, orientuojantis į Geros mokyklos koncepciją. Tyrimo ataskaita. 2018. Prieiga internete: <https://www.nsa.smm.lt/wp-content/uploads/2020/09/Tyrimo-ataskaita-Bendrojo-ugdymo-mokyklų-bendruomenės-mokyklos-pazangos-samprata-orientuojantis-i-Geros-mokyklos-koncepcija.pdf>.

Vaiko individualios pažangos stebėjimo ir vertinimo tyrimo rezultatai. Tyrimas atliktas, remiantis Nacionalinės mokyklų vertinimo agentūros bendrojo ugdymo mokyklų pateiktais 2016 m. ir 2018 m. įsivertinimo duomenimis. ŠMSM, NMVA. UAB „Eurointegracijos projektai“, 2019. Prieiga internete: https://www.nsa.smm.lt/wp-content/uploads/2021/03/VIP-stebėjimo-ir-vertinimo-tyrimo-rezultatai_2019.pdf.

Valstybės pažangos strategija „Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“. 2012. Prieiga internete: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.425517>.